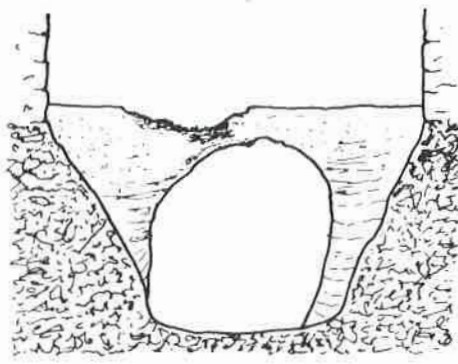
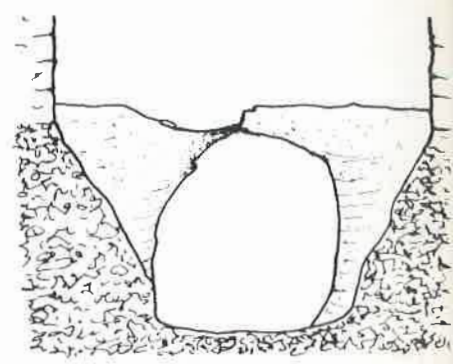

1920 - 1987

1987 - 1988

1988 ~

Diferents fases de la destrucció del forn ibèric de Fontscaldes.

EL FORN DE FONTSCALDES

IMATGES D'UNA INDIFERÈNCIA COL·LECTIVA

Durant l'any 1916 es descobreix a Fontscaldes un forn amb molta ceràmica ibèrica. La troballa fou a conseqüència de la tramesa d'uns fragments de ceràmica que don Fidel de Moragas envià a l'Institut d'Estudis Catalans, els quals despertaren l'interès immediat de Josep Colominas i d'Agustí Duran i Sampere.

L'excavació, portada a terme per l'Institut d'Estudis Catalans, no es va realitzar, però, fins el 1920, i constituí la primera excavació d'un centre de producció de ceràmica ibèrica a Catalunya. De l'excavació, se n'obtingué una bona mostra dels tipus de ceràmica fabricats en aquest alfar i, a la vegada, es va realitzar un estudi de les instal·lacions destinades a la seva fabricació, i que se situaven al seu voltant.

Del forn es conservava la fogaina, formada per quatre arcs, un dels quals ja es trobava malmès. Tant aquest com les parets eren de fang recuit, recobert de capes d'argila sobreposades.

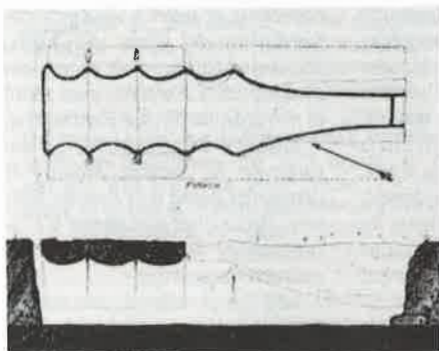
Quant als materials, tots foren enviats a Barcelona. Segons fonts de l'època, hi foren trameses "cent caixes de tabac", cosa que va constituir una gran dissort per als vallencs, que van considerar aquell fet com un veritable expoli.

Trobem molt assenyat un article publicat a *La Crònica de Valls* (número 762, de l'abril del 1920), en què el columnista local comenta un article del col·lega tarragoní *La Cruz*, el qual discuteix els drets dels barcelonins a prendre les cent caixes, ja que, segons *La Cruz*, havien d'haver-se quedat a Tarragona. A tot això, Valls què hi compta? El setmanari vallenc acaba dient que seria trist haver d'enviar els turistes a un altre lloc per poder gaudir del patrimoni vallenc, i hi afegeix, textualment: "¿Que en Valls no hay museo? Así lo habrá. Un libro es el comienzo de una biblioteca. Un objeto arqueológico es el principio de un mu-

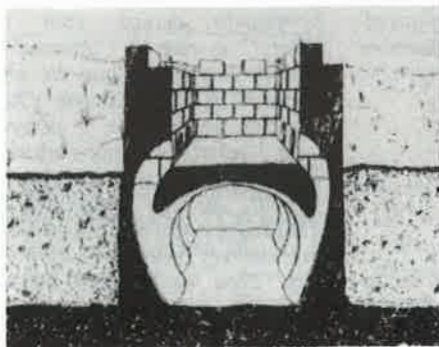
seo". Avui, d'aquestes més de cent caixes poca cosa en resta, abandonat als immensos magatzems del Museu Arqueològic de Barcelona, entre piles de caixes "de procedència desconocida". Fins i tot han desaparegut els diaris de l'excavació.

Acabats els treballs, el forn va restar algun temps totalment desprotegit, fins que s'hi va bastir una caseta a doble vessant que el va cobrir. Amb tot, l'any 1954, la senyora Agustina Fort, estudianta del forn, el va fotografiar, en un moment que estava totalment enrunat, i dels quatre arcs ja només en quedava un en peu sota la runa. Per iniciativa de l'escultor Josep Busquets, fill de Fontscaldes, es va refer la coberta, que és la que fins avui podem veure.

La despreocupació total per la conservació del forn ja es posava de manifest en

Planta i secció, i reconstrucció ideal.

Primera fotografia coneguda del forn de Fontscaldes, feta en descobrir-se l'any 1920.

l'article que sobre aquest feia l'Alfons Galimany en el programa de les festes de Sant Joan del 1967. S'hi manifestava, sota el títol "La ascendència ibèrica de Valls en estado precario": "(...) Con lo cual no pretendemos tampoco cargar la totalidad de la ignorancia a sus exclusivas expensas [dels vallencs], porque lo cierto es que la atención que el vestigio histórico ha merecido por parte de las entidades i personas idóneas ha sido más bien escaso, con lo que la poca labor llevada a cabo en aras de su conservación asume mayor importancia y trascendencia. Actualmente el vestigio, en trance de reducirse a simple indicio, y, si no se le pone remedio, a intangible recuerdo, está oculto y protegido por una leve edificación que nada dice ni anuncia a quien la ve a sus pies (...)".

Es demanava ja que es bastís una edificació més adient a la importància de la resta arqueològica, que es dotés d'una porta el recinte, i que s'adequessin els accessos i els voltants i se senyalitzés el lloc.

Fins l'any 1976 no es col·locà una reixa de ferro a l'entrada del cobert que guarda el forn, fermada amb una cadena, les quals coses, malgrat tot, no han pogut evitar alguns actes de vandalisme que s'hi han produït, com foradar la teulada a cops de pedra o trencar el cademat per tal de poder-hi entrar. Aquests desperfectes han estat sempre reparats en ser descoberts, gràcies a la constant vigilància que la Comissió d'Arqueologia de l'I.E.V. efectua sistemàticament als jaciments de la zona.

Davant la progressiva degradació de les restes, la mateixa Comissió va enviar, amb data 2 de maig del 1984, a l'arqueòleg territorial d'aquells moments, senyor Xavier Dupré, un informe en el qual es descrivia l'estat en què es trobava el forn i un projecte valorat de les obres de reconstrucció que en aquell moment es creia que calien, a fi d'evitar la ruïna total de l'indret.

El projecte presentat incloïa l'arranjament de la coberta i l'acondicionament de l'accés; l'eliminació de les goteres i les filtracions a l'interior; la impermeabilització de la coberta amb tela asfàltica; i l'enrajolat de sobre. En l'acondicionament de l'accés es preveia que l'entrada es fes a peu dret, i no com ara, que s'hi ha d'entrar arrossegant-se. Altrament, es preveia de col·locar cartells indicadors del lloc. El cost total de l'obra, segons presupost presentat per una empresa val·lenca, era de 164.547 pessetes.

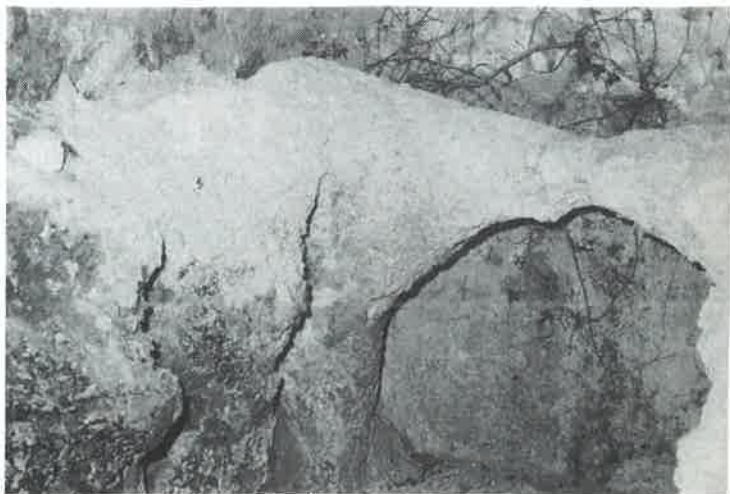
La realitat és que no hi hagué resposta per part del senyor Dupré, i que els documents s'arxivaren sense cap mena de pudor, mentre les restes continuaven amb goteres i degradant-se.

L'any 1985, amb motiu de la presentació del nou Pla General d'Urbanisme de Valls, la zona del forn va quedar

Vista del forn l'any 1945. Al fons, Fontscaldes. Fotografia realitzada per Agustina Fort, estudiosa dels materials apereguts l'any 1920.

L'arc del forn l'any 1975. Fotografia de Samuel Burguete.

L'arc l'any 1985. Fotografia de Samuel Burguete.

protegida com a zona arqueològica, cosa que significava un gran pas per a la salvaguarda del lloc.

El mateix any 1985 es tornava a parlar del desviament de la carretera N-240 al

seu pas per Fontscaldes. El projecte podia significar un greu perill per al lloc. El 6 d'abril del 1987, tota vegada que s'estaven col·locant estacques per tal de senyalitzar el futur desviament, la Co-

missió al·ludida va demanar el nou arqueòleg territorial, senyor Jaume Vianney M. Arbeola, que s'assabentés de quin era el traçat exacte. Segons se'ns va manifestar, en un principi la demarcació de carreteres de l'Estat havia situat el tram per damunt mateix del forn, l'existència del qual desconeixien. Després s'ha variat el traçat de manera que en principi no s'ha de malmetre res.

Cap a l'octubre del 1987 els arqueòlegs Juan Carlos i Alejandro van realitzar dibuixos de la planta i de les diferents seccions del forn, amb permís oficial, i hi van realitzar una neteja. L'arc fou despullat de part del gruix que el protegia i sustentava. La Comissió tanques vegades repetida, en va informar al cap territorial.

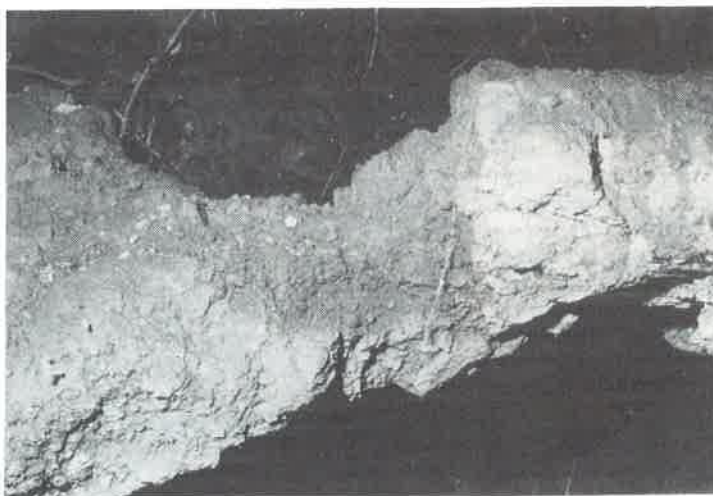
Tot seguit de veure l'estat en què havia quedat, i coincidint amb les primeres pluges d'abans de l'hivern, membres de la Comissió van retallar una heura que envaïa la teulada i van sellar amb silicona, provisionalment, les esquerdes, per tal d'evitar l'entrada d'aigua, ja que l'arc estava amarant i es desfeia per moments.

Reunits al lloc l'arqueòleg territorial senyor Vianney, un arquitecte del servei i membres de la Comissió, s'acordà de realitzar un projecte arquitectònic d'acord amb els pressupostos previstos en subvencions per part de la Diputació, i, dins del mateix projecte, un altre de restauració, consolidació i reintegració del lloc. Aquest darrer ha estat enllestit i presentat el passat mes de juliol, i a primers de setembre ja hem vist l'esborrany d'un projecte arquitectònic que perfila una obra

Estat actual en què es troba l'arc del forn de Fontscaldes. Fotografia de Samuel Burguete.

L'aixecament dels nous plànols del forn, l'any 1987. A conseqüència de la dràstica neteja que s'hi efectuà, l'arc va quedar íntegrament descarnat de la capa protectora que suposava el gruix de terra i runa que s'hi sobreposava, damunt. Fotografia de Samuel Burguete.

Imatge de la situació en què restà l'arc un cop acabada la neteja. Novembre del 1987. Fotografia de Samuel Burguete.

molt adient en tots els aspectes. És previst d'aquí a poc temps el lliurament dels plànols i les maquetes definitives.

L'esmentat projecte comprèn la construcció d'un nou edifici, més espaiós i modern, el qual permetrà de veure sense cap dificultat tot el forn, amb entrada a peu pla; vetlla per la seguretat de les ruïnes; contempla la restauració de les restes actuals i una reintegració per tal de ser entenedores al visitant; i preveu la col·locació d'indicacions didàctiques i orientatives, etc.

Com es pot veure a les fotografies que es publiquen, fins avui l'arc havia aguantat des de les inclemències del temps fins a una guerra, i fins i tot els abandonaments successius amb tota mena de mal ús, i, així mateix, el menyspreu o el desconeixement general. Avui, però, en trobar-se mutilat pels uns i abandonat pels altres, l'arc ja no pot resistir més el pas del temps i ha deixat caure bona part del material que unia la seva zona central. Ha perdut totalment, o quasi, el

gruix de terra recuita que durant anys l'ha sustentat. Hi falta molt poc perquè caigui l'últim trosset que queda i l'hàgim de refer tot. És molt possible que entre tots aconseguim que Valls ni tingui les peces de les cent caixes extraviades l'any 20 ni el forn.

Només queda pregar perquè el projecte endegat darrerament arribi a plec de bé, cosa que tots desitgem, perquè així no tot siguin desgràcies.

Per casualitat acabem de veure a la *Revista de Arqueologia* (número 89, del mes de setembre), un informe de Carlos Alvaro i Raúl Amitrano, titulat "*El horno ibérico de Alcalá del Júcar* [Albacete], un caso de desidia oficial". Tracta d'un forn que fou excavat el març del 1987, i que avui es troba ja esberlat i en part ensulsiat.

En aquest cas, un any ha estat suficient perquè l'element excavat i no protegit ofereixi mostres de la "*desidia oficial*". Mal de molts...

**M. Ester Fabra i Salvat
Samuel Burguete i Recasens**